

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІОГРАФІЯ

УДК 930.2

ЛУКАШЕВИЧ Олександр Анатолійович,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент Кіровоградського національного
технічного університету
e-mail: feodosia56@yandex.ru

ДОСВІД ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО» З ПОЗИЦІЙ ФІЛОСОФСЬКОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ

У статті розглядається проблема визначення поняття «історичне джерело» з позицій філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера. Підставою такої спроби стали поява нових історичних джерел - електронних документів, а також актуальність неklasичної наукової парадигми. При цьому була врахована суб'єкт-об'єктна природа походження та існування історичного джерела.

Ключові слова: історичне джерело, електронний документ, філософська герменевтика, суб'єкт-об'єктні відношення, інтерпретація, суб'єктивізм, об'єктивність

Постановка проблеми. Понятійний апарат історичної науки може служити пізнавальним цілям за умови його оновлення, удосконалення повсякчас, коли з'являються нові емпіричні дані, теоретико-методологічні концепції. У зв'язку з цим, феномен цифрової спадщини, актуалізація неklasичної наукової парадигми, поширення конструктивістських установок, розглядаються нами як передумови для переосмислення ключового поняття гуманітарного знання - «історичне джерело». У основі пропонованого досвіду формулювання поняття лежить пошук подолання логічного протиріччя: з одного боку, між полісуб'єктним полюсом історичного пізнання, обумовленого контекстом, в якому знаходяться історики і у зв'язку з цим, кожен з них одержує свій результат дослідження, що претендує на істинність, а з іншого – об'єктом дослідницької практики - джерелом, який, як прийнято вважати, в конкретній пізнавальній ситуації є єдиним, незмінним, і таким чином, обумовлює тільки один істинний висновок, незалежний від суб'єкта, що пізнає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не вдаючись у історіографічні подробиці поняття «історичне джерело», відзначимо, в його визначення нерідко включалися такі відмітні ознаки, як стабільність (що дозволяє багаторазово звертатися до джерела, за аналогією з природничо-науковим експериментом, причому його інформація залишається незмінною, «не замутненою»), суверенність (джерело існує незалежно від історика), доступність для безпосереднього вивчення. Крім того, сутнісними ознаками джерела називалися його матеріальна форма, походження і первинна соціальна функція.

Історичні джерела розглядаються як фіксовані об'єкти, продукти цілеспрямованої діяльності людини, використовувані істориком для отримання ретроспективної інформації.

У деяких варіантах визначення поняття до історичних джерел відносять результати історичного розвитку суспільства і впливу на нього природно-кліматичних умов, тобто все те, що «виливає» інформацію про минуле людства [8, 7 - 9; 9, 68; 10, 3; 11, 199; 12].

Відзначимо, незважаючи на те, що деконструктивістські ідеї про текст, як стверджується, звільнили свідомість істориків від стереотипів «пам'яток писемності як закінчених творів, що мають раз і назавжди дану ідею» [13, 44], тим не менш, ця обставина ніяк не вплинула на розробку нових версій поняття «історичне джерело».

Мета. Виходячи з уявлення про суб'єкт-об'єктну природу походження та існування історичного джерела, ми спробуємо обґрунтувати свою версію визначення поняття «історичне джерело», що враховує специфічні риси нового історичного джерела - цифрової спадщини, а також актуальність неklasичної наукової парадигми.

Виклад основного матеріалу. Оскільки походження електронних документів обумовлено розвитком інформаційного суспільства, то для з'ясування відмінних рис нових історичних джерел доцільно звернутися до матеріалів сектора ЮНЕСКО «Комунікація та інформація», який займається їх вивченням.

Розпочнемо з Програми «Пам'ять світу» (Memory of the World Programme) [1]. Вона створена з метою організації захисту і збереження всесвітньої документальної спадщини (включаючи об'єкти в електронній формі), забезпечення рівноправного доступу до неї [1]. Сама документальна спадщина характеризується як рухоме, що складається із знаків/кодів, звуків і/або зображень; як таке, що зберігається; відтворне і піддається перенесенню з одного носія на інший; продукт навмисного процесу документування. З її допомогою «можна простежити еволюції думки, відкриттів і досягнень людського суспільства», таким чином, це спадщина минулого «для нинішнього і майбутнього світового співтовариства» [1].

Поняття «документальна спадщина» генетично пов'язане з іншим - «документ», визначений як «все те, що «документує» або «реєструє» будь-які відомості за допомогою цілеспрямованої інтелектуальної дії» [1].

У документі виділяються два взаємопов'язаних компонента: інформаційний зміст і носій, на якому він розміщується, причому термін служби останнього може бути коротким. Обидва вони «рівною мірою важливі в якості елементів пам'яті» [1] і тому необхідно забезпечувати постійний доступ до них. З цією метою, а також для збереження інформації, слід періодично переносити документальний зміст з одного носія на інший, незважаючи на те, що виконання даної процедури пов'язане з ризиком його часткової втрати.

Звернемося тепер до «Хартії про збереження цифрової спадщини», присвяченій одній з найважливіших частин документальної спадщини [2].

У ній поняття «цифрова спадщина» визначається як складова «з унікальних ресурсів людських знань і форм їх вираження. Воно охоплює ресурси в галузі культури, освіти, науки та управління, а також інформацію технічного, правового, медичного та іншого характеру, створену в цифровому вигляді або перекладену в цифрову форму з існуючих аналогових ресурсів. У випадку «цифрового походження» ресурси існують лише у вигляді цифрового об'єкта [2, ст. 1]. Очевидно, для вивчення традиційних культурних творів виражених в електронно-цифровій формі, застосовані, певною мірою, класичні джерелознавчі методи, а для тих, що мають «цифрове походження» - специфічні, обумовлені природою об'єкта вивчення. Втім, між ними немає непереборного бар'єру, так як цифрові технології використовуються для розвитку не тільки віртуальної, але і реальної культури.

Цифрова спадщина представлена у вигляді текстів, баз даних, аудіофайлів, відеофайлів, програмного забезпечення, веб-сторінок, графічних матеріалів. У їх розробці може брати участь кожен член інформаційного співтовариства, незалежно від місця і часу свого перебування, мови, яку він використовує. Він не обмежений суворими правилами створення змісту інформації циркулюючої у віртуальному просторі. Звідси, як ми вважаємо, її тематичне, стильове, видове різноманіття і складності, пов'язані з встановленням автентичності, достовірності, цілісності переданих відомостей.

Отже, можна констатувати: з появою цифрових засобів масової комунікації, електронних документів, утворилося «нове складне середовище», що стало джерелом розвитку електронної культури («Е - culture») [3; 4, 75-83].

Для оцінки продукту електронної культури як історичного джерела звернемося до статті 5 Хартії «Безперервність цифрової спадщини» (Digital continuity) [2].

На думку її авторів, безперервність цифрової спадщини є його «найважливішим принципом», оскільки впродовж всього «життєвого циклу» цифрової інформації, починаючи з

її створення і закінчуючи отриманням доступу до неї, необхідно вживати заходів щодо її збереження. Загрози втрат даних обумовлені факторами старіння апаратних засобів і програмного забезпечення, необхідного для отримання до них доступу, а також складнощами правового характеру. Причому пошук рішень виникаючих проблем, без якого неможливо отримати «автентичні і стійкі об'єкти», сьогодні відстає від технологічного прогресу.

У момент вибору об'єктів документальної спадщини для збереження, пропонується керуватися критеріями їх немінливої значущості та культурної, наукової, історичної чи іншими цінностями (ст. 7). У захисті від маніпуляцій їх даними, внесення до них змін, провідна роль відводиться правовим і технічним можливостям визначення їх автентичності (ст. 8).

У Хартії цифрова спадщина розглядається в єдності змісту і різноманітних форм її прояву. Вона може бути збережена і захищена від втрат тільки в тому випадку, якщо будуть *безперервно* (розрядка наша - О.Л. проводиться управлінські, правові, технічні та інші заходи, які, таким чином, стають умовою і складовою частиною «побутування» цифрових об'єктів на всіх етапах їх «життєвого шляху», включаючи завершальний – зберігання в архівах.

Даний висновок доповнює інший, сформульований в історичній науковій літературі: продукти комп'ютерних технологій змінюють уявлення про історичний документ «як про щось самостійне і незалежне. Якщо традиційний документ є щось більш-менш видиме і має стійку фізичну форму, то про ЕД (електронний документ - О.Л.) сказати це не можна» [5].

Процес його використання відрізняється нестабільністю, оскільки програмні, апаратні засоби постійно модернізуються. Крім того, окремий електронний документ може бути пов'язаний, за допомогою посилань з багатьма іншими, розміщеними в Інтернет і внаслідок цього, залежати від ступеня збереження їх автентичності. Виникло відоме протиріччя між швидким кількісним зростанням електронних документів та обмеженими, порівняно з письмовими, можливостями засвідченнями їх автентичності.

Якщо поняття «електронний документ» розглядати в широкому сенсі цього слова, тобто як документ, що існує винятково в електронно-цифровій формі, з будь-якими ознаками ідентифікації, то в такому випадку, як вважає І.Ф. Юшин, «у нас практично немає ніяких підстав для реконструкції фактів, свідчення про які дійшли до нас через ніким і нічим не контрольовані і навіть не описані процеси міграції і переформатування документів. Тут на кожній стадії ми отримуємо новий документ з ідентифікуючими ознаками останньої міграції – ось тому доказ автентичності /достовірності стає малореальним, ... « [6].

Завершуючи коротку характеристику електронної спадщини, електронних документів, виділимо в ній важливі для подальших міркувань, положення.

Очевидно, настала «ера» «дуже рухомих джерел» [6] залежних від мінливості технологічного середовища і для функціонування яких має значення єдність усіх їх складових: інформації, її матеріального носія, реквізитів документів і метаданих [7]. І якщо архівістам запропоновано подолати стереотипи своєї свідомості, з її установкою мати справу тільки з «історичним залишком», і переорієнтуватися на відбір на зберігання свідоцтв сучасної історії, які ще не «охолонули», [7], то, ймовірно, після появи нових джерел, джерелознавцям варто переосмислити класичні питання своєї дисципліни і звичайно, саме поняття «історичне джерело».

Усі відомі варіанти поняття «історичне джерело» являють явно чи неявно виражені концепції історичного пізнання, пов'язані із загальнонауковою парадигмою. Виходячи з положень останньої, неklasичної, історія розуміється як наука, що вивчає складні, змінні в часі, нелінійні системи, що мають форму просторово-часових тенденцій [14, 25-36].

У руслі цих ідей К.В. Хвостова порівнює історіописання з класичною фізикою, заснований на відтворенні експерименту (зауваживши, однак, що сучасна фізика відійшла від даного принципу), на тій підставі, що історик має можливість не раз звертатися до інформації відомих пам'ятників і по-новому їх інтерпретувати залежно від змінених дослідницьких завдань. І тут ми констатуємо парадокс: історіописання, орієнтоване на вивчення складних нелінійних систем, що допускає зіставлення його з неklasичною фізикою, спирається на відносно незмінний історичний базис [14, 25-36]. Не важко зробити висновок, що виявлене протиріччя пов'язано з розумінням історичного джерела як одного разу виробленого в минулому об'єкті, який з часу свого виникнення до сьогодення не зміню-

вався, тобто існує у первісній формі. Саме завдяки даній властивості, він служить для проведення «експериментів» в гуманітарних науках.

Для подальшого міркування виділимо модальності або способи існування історичного джерела:

- матеріальну, тобто форму, способи об'єктивізації історичної суб'єктно-об'єктної взаємодії, що проходить стадії походження, розвитку, занепаду/знищення;
- прагматичну (мету його створення, використання);
- змістовну, що має інформаційно-комунікативний аспект (прийом і передача інформації) і семантичний (цінності, смисли, значення втілені в джерелі).

Усі вони між собою пов'язані, однак, мають різний ступінь стійкості, володіють властивістю зберігати свої первинні характеристики. Це пояснюється подвійною природою історичного джерела: воно має фізичні і смислові відмінності, являє собою єдність статичного і динамічного, причому мінливість даного відношення розвивається у бік від матеріальної основи джерела, яку можна неодноразово механічно відтворювати, копіювати, нехай навіть одиничну, унікальну, до його ідеального, смислового змісту, який проявляється щоразу по-новому, по мірі зміни історичних контекстів його сприйняття. Саме воно, в першу чергу, підлягає інтерпретації і розумінню, яке «в принципі не дорівнює повторній актуалізації в нас думок іншого» [15, 264].

На цю обставину звернув увагу і М.М. Бахтін, зазначивши, що можливе механічне відтворення тексту, проте суб'єктивне «є нова, неповторна подія в житті тексту, ...» [16, 476]. Вона є «його справжня сутність, завжди розвивається на рубежі двох свідомостей, двох суб'єктів» [16, 477]. А оскільки текст «не річ», то свідомість того, хто сприймає, неможливо елімінувати [16, 477]. Таким чином, вона має конституююче значення для історичного джерела. З онтологічного висновку слідують гносеологічні: по-перше, історичне джерело те, що може стати предметом історичного дослідження, по-друге, воно доступне розумінню завдяки аплікації, тобто в рамках конкретно-історичної ситуації, в якій знаходиться історик [17, 364, 389 – 392].

Суперечливе співвідношення між матеріальною формою історичного джерела і його смисловим змістом можна охарактеризувати словами М.М. Бахтіна: «Не можна змінити фактичну речову сторону минулого (сьогодні це твердження поставлено під питання - О.Л.), але смислова, виразна сторона, що говорить, може бути змінена, бо вона не може бути завершена і не збігається сама з собою (вона вільна)» [18, 516]. Останній висновок він пояснює не тільки безперервною зміною історико-культурних контекстів, у яких розкриваються нові смисли змісту текстів, але й тією обставиною, що він, текст, «(на відміну від мови як системи засобів) ніколи не може бути переведений до кінця, бо немає потенційно єдиного тексту текстів» [16, 476 – 477].

Необхідно, однак, зауважити, протилежні сторони джерела не розділені непереборним кордоном. Його матеріальна форма змістовна, сама по собі джерело інформації. Тому її вивчення служить реконструкції первинних цілей, соціальних функцій, предметно-проблемного змісту джерела.

Смисловий зміст історичного джерела, сам він в цілому, актуальний до тих пір, доки є суб'єкти, здатні їх виявити і усвідомити. Якщо такі відсутні, то пам'ятник культури перетворюється на фізичну річ [19, 161 – 162]. Але якщо за своїм походженням, тривалості об'єктивного «життєвого циклу», джерело залежить від суб'єкта, то в модель поняття «історичне джерело» слід включити історика.

Спираючись на вищевикладене, пропонуємо нашу версію даного поняття.

Історичне джерело є наслідок і спадкування суб'єкт-об'єктної взаємодії соціокультурного та природно-кліматичного процесів, що розвиваються в просторі і в часі.

Воно представляє собою фрагментарний вираз минулого в сьогоденні, частина цілого, що збереглася в результаті природної вибірки із сукупності історичних джерел певних історичних епох або цілеспрямованої діяльності людини по його збереженню в якості наукової та культурної цінності.

Уточнимо, під «об'єктом» ми тут розуміємо все існуюче, протиставлене індивідуальним або колективним суб'єктам і не зливається з ними, включаючи не тільки природно-кліматичні умови, але і предмети культури, тексти, а також інших людей, їх свідомість, «Я» самого суб'єкта у відношенні з іншими суб'єктами [19, 158]. Це не суб'єкт-об'єктна

дихотомія класичної європейської гносеології, а взаємодія протилежностей (суб'єкта та об'єкта) в єдиному для них життєвому просторі та часі. Сама «внеположенність» об'єкта актуалізує значення інтерпретаційних методик, філософської герменевтики, яка вступає у свої права після проведення «технічної» роботи з усунення труднощів у атрибуції, прочитанні текстів [20].

Складність, неоднорідність об'єкта прояснюється через його співвідношення із суб'єктом. Так, М. Ферраріс, у своїй концепції «нового реалізму», характеризує зовнішнє середовище за допомогою таких категорій, як:

- «природні об'єкти» - існуючі в часі і просторі незалежно від суб'єктів;
- «ідеальні об'єкти» - існуючі поза простором і часом, незалежно від суб'єкта;
- «артефакти» - існуючі в часі і просторі, перебуваючи в залежності від суб'єктів за своїм походженням;
- «соціальні об'єкти» - існуючі в часі і просторі, перебуваючи в залежності від суб'єктів за своїм походженням і за тривалістю свого існування.

Як пише філософ, «незалежний, впертий світ оточуючих нас об'єктів, включаючи також і ті, що є суб'єктами, з якими ми взаємодіємо, не обмежується тим, що говорить «ні» і чинить опір». У його запереченні присутня «детермінація і можливість», світ робить «запрошення» суб'єкту існувати активно, діяльно» [21].

Вважаємо, концепція М. Ферраріса заслуговує уваги як досвід диференціації об'єктивного зовнішнього середовища на основі його відношення до суб'єкту. Його доцільно використовувати в оцінках ступеня суб'єктивізму історичних джерел, що виникають у різних сферах реальності.

Процес створення джерела не з нуля починається і не в односторонньому порядку здійснюється. Це не явище, а взаємодія. У ньому втілилися що були в наявності і раніше не раз відтворені об'єктами та суб'єктами матеріали, технології, мови, знакові системи, які складають успадковану, стабільну, частину джерела, що реконструюється, його «константу». Таким чином, джерело інваріантне в аспектах репродукованих істориком: умов його походження, авторського задуму, предметно-проблемного змісту, матеріальної форми. Очевидно, саме дані особливості джерела в першу чергу виконують нормативну функцію в історичному розумінні, встановлюючи кордони допустимих інтерпретацій його змісту. Вони ж визначають стійкість смислової структури твору, яка є результатом його інтенціональності [22, 33]. «Константа» дозволяє істориком нескінченно повертатися до джерела, як до сховища «чистої», «не замуненої» інформації. Але проблема в тому, що вона не може задовольнити його «спрагу» у відомостях про минуле, йому слід рухатися далі в своєму пошуку, хоча б тому, що автор пам'ятника не розраховував на його інтерес.

Однак історичне джерело ще й варіативне, оскільки його існування, пізнавальна ситуація в якій воно знаходиться, історик, що вивчає його, історичні, що обумовлює продукування або конструювання, нових сенсів змісту джерела. Отже, історичне джерело - цілісна єдність відносин об'єктивного і суб'єктивного, матеріального (форми) і ідеального (сенсів, значень), мінливого і постійного.

Оскільки історичне джерело знаходиться в єдиному процесі свого походження та існування, то, вважаємо, саме з ним слід співвідносити питання, пов'язані з його вивченням. Така пізнавальна установка знаходиться в рамках філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера, згідно з якою розуміючий суб'єкт є включеним у традицію, якій належить досліджуваний ним пам'ятник культури. Він бере участь у суб'єкт-об'єктних взаємодіях всім своїм існуванням (діяльно-практичним, соціально-політичним, культурним), яке пояснює різноманітність його пізнавальної діяльності, що проявляється в наукових і позанаукових формах пізнання. Історик повинен бути активним: незважаючи на те, що джерело не конструюється, але й не дається у всій глибині свого змісту, сенсу.

У кінцевому рахунку, інформація історичного джерела являє собою синтез ретроспективного і сучасного, але не тотожна кожному з даних компонентів окремо.

Висновки. Отже, історичні джерела служать підставою гуманітарного пізнання, оскільки містять значущу наукову інформацію. Однак, їх використання не знімає проблеми релятивізму і суб'єктивізму отриманих в результаті дослідження знань про минуле, обумовлених гносеологічним релятивізмом (історичністю умов, факторів, процесу пізнавальної діяльності) і онтологічним (мінливістю самого об'єкта спостереження, як це видно на

прикладі електронно-цифрової спадщини). Вона залишається складною і на шляху подолання суб'єкт-об'єктної опозиції в тлумаченні поняття «історичне джерело», яке виявило динамізм «життєвого циклу» джерел.

Релятивне безглуздо без абсолютного, в даному випадку, «константи» джерела. Але вона лише ставить рамки інтерпретації змісту історичного джерела і забезпечує повторення «експерименту». Тому можна зробити висновок, що історичні джерела можуть виконати свою роль тільки будучи «вмонтованими» у певну систему доказів історичних висновків, що включає, крім них, конкретно-історичну концепцію, методи і критерії дослідження, теоретико-методологічну основу, прийоми перевірки отриманих результатів.

Як представляється, запропоноване визначення поняття «історичне джерело» може служити подоланню логічного протиріччя між полісуб'єктною стороною історичного пізнання і його об'єктом – історичним джерелом, оскільки не лише суб'єкт, що пізнає, але і об'єкт його дослідження, знаходяться в постійному історичному розвитку.

Список використаної літератури

1. Память мира: общие руководящие принципы сохранения документального наследия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001256/125637e.pdf>
2. Хартия о сохранении цифрового наследия: принята на 32-й Генеральной конференции ЮНЕСКО [Электронный ресурс]. Париж, Франция, октябрь 2003. – Режим доступа http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/digital_heritage_charter.shtml
3. Доклад Генерального директора ЮНЕСКО относительно проекта Хартии о сохранении цифрового наследия. Резюме 09.04.2002. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ifap.ru/events/ev0203c.htm>.
4. Баева Л.В. Электронная культура: опыт философского анализа / Л.В. Баева // Вопросы философии / далее – ВФ/ 2013. – №. 5. – С. 75 – 83.
5. Злобин Е.В. О некоторых проблемах классификации и описания электронных документов как исторического источника [Электронный ресурс] / Е.В. Злобин // Круг идей: электронные ресурсы исторической информатики: Труды VIII конференции Ассоциации «История и компьютер». – М.-Барнаул, 2003. – С. 7-36. – Режим доступа: <http://www.runetica.com/pdfs/reader/ZlobinEV.pdf>
6. Юшин И.В. Электронные документы как исторический источник [Электронный ресурс] / И.В. Юшин. // Круг идей: электронные ресурсы исторической информатики: Труды VIII конференции Ассоциации «История и компьютер». – М.-Барнаул, 2003. – С. 37-49. – Режим доступа: <http://www.runetica.com/pdfs/reader/YuschinIF.pdf>
7. Тихонов В.И. Организация архивного хранения электронных документов [Электронный ресурс] / В.И. Тихонов // Материалы IV Всероссийской практической конференции «Эффективный электронный документооборот в органах государственного управления». – М., 26–27 апреля 2006 г. – Режим доступа: <http://www.aik-sng.ru/text/krug/2005/393-435.pdf>
8. Грицевич В.П. Теория и история источниковедения / В.П. Грицевич, С.Б. Каун, С.Н. Ходин. . – Мн.: БГУ, 2000. – 221 с.
9. Історичне джерелознавство: підручник / Я.С. Калакура, І.Н. Войцехівська, Б. І. Корольов та ін. – К.: Либідь, 2002. – 488 с.
10. Голиков А.Г. Источниковедение отечественной истории / А.Г. Голиков, Т.А. Круглова. – М.: «Академия», 2010. – 459 с.
11. Румянцева М.Ф. Источник исторический / М.Ф. Румянцева // Теория и методология исторической науки: терминологический словарь / Отв. ред. А.О. Чубарьян. – М.: Аквилон, 2014 – С. 199.
12. Чеченков П.В. Документ и исторический источник: на перекрестке социально-гуманитарных наук [Электронный ресурс] / П.В. Чеченков // Вестник НГТУ им. Р.Е. Алексеева «Управление в социальных системах». Коммуникативные технологии». – 2012. – № 4. – С. 36-45. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/h/document-i-istoricheskij-istochnik-na-perekrestke-sotsialno-gumanitarnyh-nauk>.
13. Иллерицкая Н.В. Конструирование прошлого в контексте интеллектуального многообразия / Н.В. Иллерицкая // Вестник РГГУ. Серия «Политология. Социально-коммуникативные науки». – М. 2013. – № 1 (102). – С. 36-48.
14. Хвостова К.В. Современная неклассическая научная парадигма и историческая наука [Электронный ресурс] / К.В. Хвостова // Вопросы философии – 2014. – № 10. – С. 25-36. – Режим доступа: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1031&Itemid=52
15. Гадамер Г.-Г. Эстетика и герменевтика / Г.-Г. Гадамер // Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. – М.: Искусство, 1991 – С. 264.
16. Бахтин М.М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках // Бахтин М.М. Литературно-критические статьи. – М.: Худ. лит., 1986 – С. 476.
17. Гадамер Г.-Г. Истина и метод / Г.-Г. Гадамер. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
18. Бахтин М.М. Заметки // Бахтин М.М. Литературно-критические статьи. – М.: Худ. лит., 1986 – С. 516.
19. Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая / В.А. Лекторский. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.

20. Финн В.К. Знание о прошлом в современной культуре (материалы «круглого стола») [Электронный ресурс] / В.К. Финн // ВФ. – 2011. – № 8. – Режим доступа: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=362&Itemid=52
21. Феррарис М. Что такое новый реализм? [Электронный ресурс] /М. Феррарис // ВФ. – 2014. – № 8. – Режим доступа: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1002
22. Барт Р. Избранные работы: Семиотика: Поэтика / Р. Барт; пер. с фр.; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.

References

1. Edmondson, Ray. (2002). Memory of the World: General Guidelines. Paris: UNESCO, 2002. 72. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001256/125637e.pdf>. (in Russ.).
2. Adopted at the 32nd session of the General Conference of UNESCO (2003, 17 October). Charter on the Preservation of the Digital Heritage. Retrieved from http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/digital_heritage_charter.shtml(in Russ.).
3. Report by the director-general on a draft charter on the preservation of the digital heritage (2002). Rezyume 09.04.2002. Retrieved from <http://www.ifap.ru/events/ev0203c.htm>. (in Russ.).
4. Baeva, L.V. (2013). Electronic culture: experience of the philosophical analysis] Voprosy filosofii /dalee – VF (Philosophy questions /Next Pq/). 5, 75-83. (in Russ.).
5. Zlobin, E.V. (2003). About some problems of the categorizations and descriptions electronic documents as historical source. The circle of ideas: the electronic resources of historical information: Proceedings of the VIII Conference of the Association «History and Computer». Moscow, Barnaul, 7-36. Retrieved from <http://www.runetica.com/pdfs/reader/ZlobinEV.pdf>(in Russ.).
6. Yushin, I.V. (2003). Electronic documents as historical source. The circle of ideas: the electronic resources of historical information: Proceedings of the VIII Conference of the Association «History and Computer». Moscow, Barnaul, 37-49. Retrieved from <http://www.runetica.com/pdfs/reader/YushinIF.pdf>(in Russ.).
7. Tikhonov, V.I. (2006). Organization of archive keeping electronic documents. Proceedings of the IV All-Russian conference «Effective electronic document management in the public administration». Moscow, April 26-27. Retrieved from <http://www.aik-sng.ru/text/krug/2005/393-435.pdf>(in Russ.).
8. Gritsevich, V.P., Kaun, S.B., Khodin, S.N. (2000). Theory and history of the source criticism. Minsk, Belarusian State University. (In Russ.).
9. Kalakura, Ya.S. Voitsekhivs'ka, I.N. Korolev B.I. (2002). The historical sourcecriticism. Kyiv: Lybid, 2002. (In Ukr.).
10. Golikov, A.G., Kruglova, T.A. (2010). The source criticism of the national history. Moscow: Academy. (In Russ.).
11. Romyantseva, M.F. (2014). The historical source. The Theory and methodology of the history science: The Terminological dictionary Chubarayn, A.O. (Ed.). Moscow: Acvilon. (In Russ.).
12. Chechenkov, P.V. (2012) Document and historical source: on crossroad social-humanitarian sciences. Vestnik NGTU im. R.E. Alekseeva «Upravlenie v sotsial'nykh sistemakh». Kommunikativnye tekhnologii» (Vestnik NGTU by R.E. Alekseeva «Management in social system». Communication technologies), 4, 36-45. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/h/document-i-istoricheskii-istochnik-na-perekrestke-sotsialno-gumanitarnykh-nauk> (in Russ.).
13. Illeritskaya, N.V. (2013). Design of the past in a context of intellectual variety. Vestnik RGGU. Seriya «Politologiya. Sotsial'no-kommunikativnye nauki» (Vestnik RGGU. The series «Political science. Social-communication sciences»). Moscow, 1(102), 36-48. (In Russ.).
14. Khvostova, K.V. (2014). The modern nonclassical paradigm and history science. Voprosy filosofii (Philosophy questions). 10, 25-36. Retrieved from http://vpil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1031&Itemid=52(in Russ.).
15. Gadamer, G.-G. (1991). A esthetics and hermeneutics. The Relevance of the Beautiful. Moscow. (In Russ.).
16. Bakhtin, M.M. (1986). Text problem in linguistics, philology and other humanities. Literary-critical articles. Moscow, 1986. (In Russ.).
17. Gadamer, G.-G. (1988). Truth and method. Moscow: Progress, 704. (in Russ.).
18. Bakhtin, M.M. (1986). Notes. Literary-critical articles. Moscow. (In Russ.).
19. Lektorskii, V.A. (2001). The classical epistemology and the nonclassical. Moscow: Editorial URSS. (in Russ.).
20. Finn V.K. (2011). Knowledge of the past in modern culture (material «round table»). Voprosy filosofii (Philosophy questions), 2011, 8. Retrieved from http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=362&Itemid=52(in Russ.).
21. Ferraris, M. (2014). What is new realism? Voprosy filosofii (Philosophy questions). 8, 145-159. Retrieved from http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1002(in Russ.).
22. Bart, R. (1989). Elected works: Semiology: Poetics. Moscow. (In Russ.).

LUKASHEVICH Alexander, Candidate of Sciences (History), Associate Professor,
National technical University of Kirovograd,
e-mail: feodosia56@yandex.ru

THE EXPERIENCE OF DEFINING THE «HISTORICAL SOURCE» NOTION FROM THE POSITION OF PHILOSOPHICAL HERMENEUTICS

Introduction. *The notional apparatus of historical science can serve cognitional purposes if it is renewed, modified each time when new empirical data, theoretical and methodological concepts ap-*

pear. Due to this the phenomenon of digital heritage, non-classic scientific paradigm actualization, spreading of functional aims are considered as suppositions to re-comprehend the key notion of humanitarian knowledge – «historical source». The basis of the offered experience to formulate the notion is searching the ways to get over the logical contradiction: on the one hand, between polysubjective pole of historical cognition which is conditioned by the context in which historians are positioned and get their own results of research, and on the other hand, the research practice object – the primary source which in concrete cognitive situation is single, unchangeable conclusion and thus conditioning the only one true independent of experiencing subject.

Purpose. Proceeding from the idea of the subject-object nature of the origin and existence of the historical source we will try to ground our version of defining the notion «historical source» which takes into account the specific features of a new historical source – digital heritage, and also the vitality of non-classic scientific paradigm.

Results. Historical source is the result and inheritance of the subject-object interaction of socio-cultural and natural and climatic processes that are developing in space and time. It is the fragmental expression of the past in the present; it is a part of the whole that remained as a result of natural selection out of the totality of historical sources of certain historical epochs or purposeful activity of a human being to preserve it as a scientific and cultural value.

Conclusion. Historical sources serve as a basis of humanitarian cognition as they contain significant scientific information. But, their application does not remove the problem of relativism and subjectivism received as a result of researching the knowledge of the past conditioned by gnosiological relativism (of conditions, factors, cognitive activity process) and ontological relativism (changeability of the observation object as it is seen from the example of electronic and digital inheritance). It remains to be complicated and getting over the subject-object opposition in explaining the notion of «historical source» which showed dynamism of «life cycle» of the sources.

The relative is senseless without the absolute, in this case without «the constant» of the historical source. But it only limits the interpretation of the historical source content and provides the «experiment» repetition. That is why it can be concluded that historical sources can play their part only when they are «mounted» into a certain system of historical conclusion proofs which contains, besides them, concrete historical concept, methods and criteria of research, theoretical and methodological basis, ways of revising the received results.

We think that the offered definition of the «historical source» notion can serve getting over logical contradiction between polysubjective side of historical cognition and its object – historical source, as not only the subject that gets knowledge but also its research object are constantly developing.

Key words: «historical source» notion, the digital heritage, philosophical hermeneutics, the subject-object relations, interpretation, subjectivity, objectivity

Одержано редакцією 12.10.2016
Прийнято до публікації 23.12.2016

УДК 202.2 94(477) «1917/18»

ГРЕБЕНЮК Олена Іванівна,
кандидат історичних наук,
викладач Кіровоградського державного
педагогічного університету ім. Володимира
Винниченка
e-mail: grebenuk_elena@mail.ru

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ НАРОДНИХ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Розглядається джерельна база дослідження діяльності Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки доби Української Центральної Ради. Основна увага приділяється характеристиці архівних матеріалів. Наведений перелік опублікованих документальних збірників.

Ключові слова. Рада Народних Міністрів, Українська Центральна Рада, національно-визвольні змагання, архівні матеріали, збірники документів, урядова та парламентська періодика.

Постановка проблеми. Період національно-визвольних змагань в Україні залишається однією із героїчних сторінок української історії боротьби українського народу за свою